

УДК 658.652

К.Ю. Холод, О.О. Федорак

КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ ОНОВЛЕНОЇ ВЕРСІЇ СТАНДАРТУ ISO 19011

У статті наведено аналіз оновленого стандарту ДСТУ ISO 19011:2019 та визначені його особливості.

Постановка проблеми. Влітку 2018 року Міжнародна організація по стандартизації (ISO) випустила нову (третю) редакцію стандарту ISO 19011:2018 [1] (E) Guidelines for auditing management systems, third edition, 2018-07 («Настанови з проведення аудитів систем менеджменту», третє видання, липень 2018 р.). Документ був підготовлений Технічним Комітетом ISO/PC 302 «Настанови щодо здійснення аудитів систем управління». Ця третя редакція, скасовує і замінює другу редакцію (ISO 19011:2011) [2], яка була піддана технічному перегляду. За словами Дениза Робитейля (Denise Robitaila), голови Технічного комітету ISO: «Оновлення стандарту ISO 19011 [2] забезпечить подальшу роботу щодо ефективного керівництва по реагуванню на зміни в сфері ринка, еволюції технологій і багатьох інших стандартів системи управління менеджменту». У зв'язку з введенням в дію нової версії стандарту ДСТУ ISO 19011:2019 [3] стало актуальним розгляд теми щодо розуміння його вимог впровадження в систему менеджмента на підприємстві та визначення відмінностей від попередньої версії стандарту. Тож, головна мета впровадження нової версії стандарту – допомогти підприємству успішно керувати програмою аудиту, забезпечити постійне поліпшування, проведення результативного аудиту та підтримки аудиторів на практиці.

Аналіз останніх публікацій. Обов'язковість проведення внутрішнього аудиту встановлена багатьма міжнародними стандартами, що містять вимоги до функціонування системи управління якістю підприємства, зокрема ДСТУ ISO 9001:2015 [4], ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 [5], ДСТУ EN ISO/IEC 17020:2014 [6] та ін. Відповідно до вимог цих стандартів внутрішній аудит проводиться через певні проміжки часу компетентними аудитором з дотриманням настанов, викладених у ДСТУ ISO 19011:2019 [3]. Основні підходи проведення аудиту знайшли відображення в працях: Экономика, управление, финансы: материалы IX Междунар. Науч. Конф. (г. Санкт-Петербург, октябрь 2018 г.) [7], А.А. Ситнова [8], С.Н. Орлова [9], М.Е. Шухмана [10], О.В. Сметанко [11], Л.О. Сухарева [12], І.І. Вербіцької [13].

Цілі статті. Провести аналіз оновленого стандарту ДСТУ ISO 19011:2019 [3], визначити його особливості і розглянути детально основні зміни та відмінності нової версії стандарту в порівнянні з попередньою.

Викладення основного матеріалу. Відповідно до інформації, викладеної на сайті ДП «УкрНДНЦ» з 01.01.2021 набуває чинності ДСТУ ISO 19011:2019 [3]. Нова

© *Холод К.Ю., Федорак О.О., 2020*

РЕЙКОВИЙ РУХОМИЙ СКЛАД

редакція стандарту має значні зміни від попередньої.

Першою відмінністю є те, що актуалізовано та оновлено термінологію стандарту, яка тепер орієнтована більше на відображення процесу, а не об'єкту аудиту. Розділ «Терміни та визначення» в рамках ДСТУ ISO 19011:2019 [3] було переглянуто та орієнтовано на термінологію стандарту ДСТУ ISO 9001:2015 [4]. Слід звернути увагу на термін «замовник аудиту», а не «найвище керівництво», яке застосовувалося в попередній версії, що свідчить про те, що нова версія більш розширена та орієнтована на проведення як внутрішнього, так і зовнішнього аудитів. Крім того, до стандарту ДСТУ ISO 19011:2019 [3] були включені нові терміни та визначення, які наведені нижче в таблиці 1.

Таблиця 1. - Нові терміни та визначення стандарту ДСТУ ISO 19011:2019

п. 3.2	комбінований аудит
п. 3.3	спільний аудит
п. 3.8	об'єктивне свідчення
п. 3.23	вимога
п. 3.24	процес
п. 3.25	показник діяльності
п. 3.26	результативність

Значних змін зазнали вимоги до принципів проведення аудиту. Версія стандарту 2019 року зробила більшу увагу на щойно доданому принципі - підході, заснованому на оцінці ризику, а саме враховуванні ризиків та можливостей під час етапів планування, проведення та звітності аудиту. Для того, щоб аудит був зосереджений на важливих для підприємства аудиту питаннях, а також для досягнення цілей програми аудиту, ризики необхідно враховувати від проекту програми аудиту до оформлення аудиторського звіту, тобто для всього процесу проведення аудиту. Затосування ризик-орієнтованого підходу є інструментом запобігання, усунення ризиків та забезпечення результативності процесу аудиту. Він робить значний вплив на планування, проведення аудитів та звітність по аудитах з метою гарантії того, що аудити були зосереджені на важливих питаннях і для досягнення цілей програми аудиту.

Розширено керівництво з управління програмою аудиту і є таким, як зображено на рисунку 1.

Звернено увагу на те, що програмою аудиту управляє призначена компетентна особа, яка: постійно бере участь у заходах з професійного розвитку для підтримання необхідних знань та навичок процесу аудиту; володіє знаннями щодо принципів аудиту, методів, процесів, стандартів на системи управління якістю та керівних документів, специфіки діяльності підприємства та ризик-орієнтованого менеджменту.

Розширено керівництво з управління програмою аудиту, в тому числі включені положення, пов'язані з ризиками щодо реалізації програми аудиту, що відображено в блок-схемі управління програми аудиту на рисунку 1. В новій редакції з'явилась вимога розгляду можливостей. Керівнику аудиту, який керує програмою аудиту, слід виявити та донести до підприємства ризики та можливості, які враховуються при розробці програми аудиту та вимог ресурсів, з тим, щоб по ним були прийняті належним чином заходи.

Можливості можуть включати в себе:

- можливість проведення декількох аудитів за один раз;

РЕЙКОВИЙ РУХОМИЙ СКЛАД

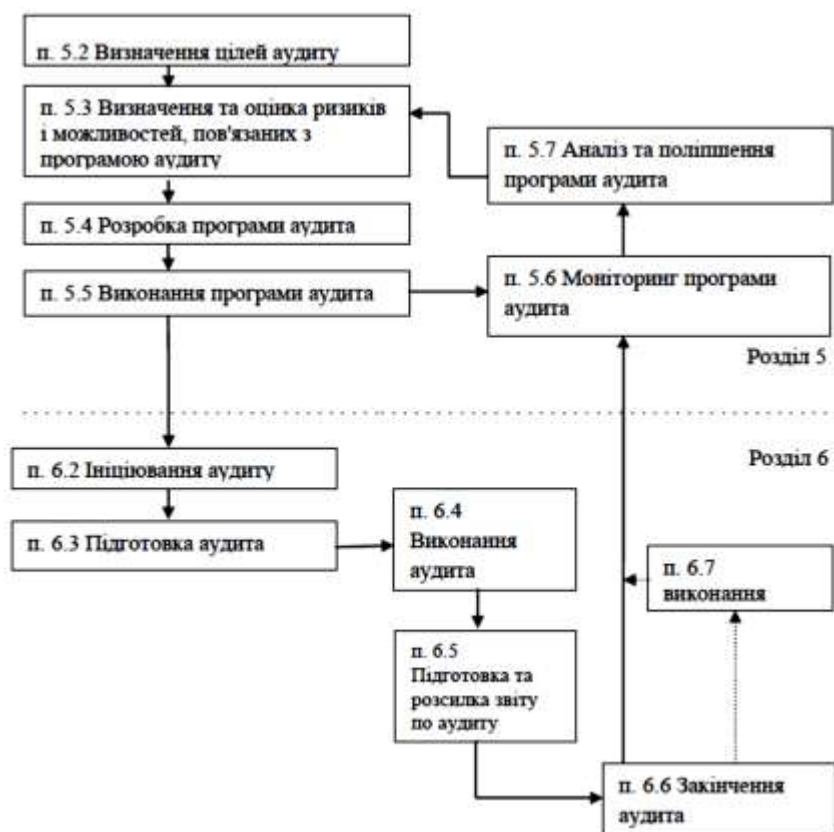

Рисунок 1. Блок-схема управління програмою аудиту

- мінімізацію часу і відстані при переміщенні з одного місця в інше;
- відповідності рівня компетентності групи з аудиту рівнем компетентності, необхідного для досягнення цілей аудиту;
- узгодження дат проведення аудиту з доступністю співробітників підприємства.

Такий співробітник є гарантом виконання процесу аудиту від складання програми аудиту до її повного виконання, включаючи надання результатів зацікавленим сторонам для подальших дій з поліпшення діяльності.

На етапі формування групи аудиту наголошено на участі особи, що здійснює управління програмою аудиту. За потреби вона консультиється з керівником групи аудиту з питань формування групи аудиту. У ході проведення аудиту може виникнути необхідність коригування програми аудиту. У цьому разі зацікавлена сторона сповіщує керуючого програмою аудиту, який приймає рішення щодо доцільності таких змін та необхідності їхнього внесення до програми аудиту.

Під час отримання результатів виконання програми аудиту особа, що управляє нею, враховує інформування частин організації, що не ввійшла в сферу аудиту про результати, наслідки для інших процесів.

Слід зазначити, що стандарт зазнав інших оновлень та доповненої інформації у Розділі 7 ДСТУ ISO 19011:2019 [3], підкреслюючи важливість компетенції певного аудитора з метою забезпечення загальної компетенції аудиторської групи стосовно кожного окремого аудиту. Крім того, відтепер очікується, що керівники аудиторської групи матимуть компетенцію для обговорення стратегічних питань з вищим керів-

ництвом. Увага переміщується від компетенції одиночних аудиторів до компетенції, яку слід шукати в колективі. Цей новий напрямок актуальний, оскільки аудитори на підприємстві можуть працювати в команді та проводити кілька аудитів за раз. Конкретні вимоги дисципліни скасовані. У той же час, компетенція, наприклад, щодо охорони навколишнього середовища чи охорони праці та безпеки праці, повинна бути в межах аудиторської групи. З одного боку, це забезпечує більшу гнучкість для визначення компетентності більш цілеспрямовано. З іншого боку, зокрема, потрібен інтелектуальний підхід для забезпечення цієї компетенції. Також, нова версія стандарту запровадила таке положення пункт 6.4.5 «Місця отримання інформації для аудиту і доступ до неї». Критично важливо для аудиту, де, коли і як отримати доступ до інформації. Це не залежить від того, де створюється інформація, де вона використовується або зберігається. Виходячи з цих аспектів і повинні бути визначені методи аудиту. Методи, які обрані для аудиту, залежать від намічених цілей, області та критеріїв аудиту, а також тривалості та місцезнаходження. В ході перевірки можна використовувати комбінацію методів. Також слід врахувати компетентність аудиторів і будь-яку невизначеність, що виникає в результаті застосування методів аудиту. Таким чином, застосовуючи різноманітність та поєднання різних методів аудиту можна оптимізувати результативність і ефективність процесу аудиту та його підсумок.

Зазнали змін Додатки стандарту. Раніше відомий додаток А «Керівництво та ілюстративні приклади знань та навичок аудиторів, що стосуються дисципліни» було відкликано зі стандарту. Цей додаток містив конкретні галузеві приклади знань та навичок, необхідних для проведення аудиту в окремих видах галузей. У свою чергу, додаток В тепер став Додатком А. Відбулося значне розширення додатків, оскільки додаткові розділи були втілені у Додатку А, які надали важливого значення результатам діяльності, підходу до процесу, професійному оціненню, впливу організації на етапах життєвого циклу продукту та / або послуги та аудиту ризиків та можливості. Додаток збільшено, що стосується змісту, додано пункти. Теми, які розглядаються в нових пунктах, включають: «процесний підхід», «професійне судження», аудит «відповідності», аудит відповідних пунктів, таких як контекст, лідерство, ризики та можливості або життєвий цикл, аудит фізичних та «віртуальних» місць. Центральні положення: управління програмою аудиту та проведення аудиторських перевірок, використання процесного підходу.

Розглянемо основні моменти Додатка А:

- п. А.2 «Процесний підхід до аудиту». Використання «процесного підходу» є вимогою для всіх стандартів ISO на системи менеджменту відповідно з Директивами ISO/IEC, частина 1, Додаток SL. Аудит системи управління перевіряє процеси організації та їх взаємодію щодо одного або декількох стандартів на систему менеджменту. Таким чином коли діяльність розглядається і управляється як взаємозв'язані процеси, які функціонують як погоджена система, достовірні і передбачувані результати досягаються результативніше і ефективно;

- п. А.3 «Професійне судження». Аудитори повинні виносити професійне судження в процесі аудиту та запобігати робити акцент на конкретних вимогах кожного розділу стандарту на шкоду оцінці досягнення намічених результатів системи менеджменту;

- п. А.4 «Результати функціонування». Планувати аудит з охопленням найважливіших сфер». У цьому плані «найважливіші сфери» впливають із цілей та ризиків та можливостей: які пріоритети ми поставили перед собою на цей рік – наприклад виходячи із нашої стратегії? Де часто виникають збої, невідповідності та скарги? Де великі зміни? Де інновації можуть буди доцільними, щоб допомогти нам зберегти свою конкурентноспроможність?

РЕЙКОВИЙ РУХОМИЙ СКЛАД

Інші доповнення в Додатку А, які не менш важливі, включають: аудит ланцюга поставок, аудиторське керівництво та зобов'язання, аудит відповідності в системі управління та використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі аудиту.

Висновки.

ДСТУ ISO 19011:2019 [3] має більш конкретизовані вимоги до процесу проведення аудиту у порівнянні з попередньою редакцією стандарту та є посібником аудитора. Основним моментом нової версії стандарту є врахування технологій, що розвиваються, та збільшення уваги до ризику та процесного підходу та зосередженості не тільки на внутрішньому аудиті, а на загальному понятті аудиту. Основні зміни, яких зазнав стандарт ДСТУ ISO 19011:2019 [3] та на які наголошують розробники нової версії ДСТУ ISO 19011:2019 [3] оновлені терміни та визначення так, щоб вони відповідали визначенням, що використовуються в інших стандартах (зокрема ДСТУ ISO 9001:2015 [4]), відображення акценту на процеси, а не об'єкт; додавання 7-го принципу аудиту - підхід, орієнтований на ризику; додано додаткову інформацію щодо управління програмою аудиту, включаючи планування аудиту, ризик програми аудиту, проведення аудиту, розробку загальних вимог до компетентності аудиторів, розширення Додатку В (зараз Додаток А), включаючи додаткові розділи про процесний підхід, життєвий цикл, професійне судження, аудиторські ризики та можливості, аудиторське керівництво та використання інформаційно-комунікаційних технологій під час аудиту віртуальної діяльності; та скасування попереднього Додатку А. ДСТУ ISO 19011:2019 [3] закріплює існуючі вказівки, допомагає підприємству керувати успішною програмою аудиту, забезпечує постійне поліпшення та результативний аудит.

ЛІТЕРАТУРА

1. ISO 19011:2018 (E) Guidelines for auditing management systems, third edition, 2018-07 («Настанови з проведення аудитів систем менеджменту», третє видання, липень 2018 р.) – 46 с.
2. ISO 19011:2002 «Руководящие указания по аудиту систем менеджмента» – 73 с.
3. ДСТУ ISO 19011:2019 «Настанови щодо проведення аудитів систем управління (ISO 19011:2018, IDT)» – 51 с.
4. ДСТУ ISO 9001:2015 «Системи управління якістю. Вимоги» – 22 с.
5. ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій» – 37 с.
6. ДСТУ EN ISO/IEC 17020:2014 «Оцінка відповідності. Вимоги до роботи різних типів органів з інспектування (EN ISO/IEC 17020:2012, IDT)» – 28 с.
7. Экономика, управление, финансы: материалы IX Междунар. Науч. Конф. (г. Санкт-Петербург, октябрь 2018 г.). – СПб. : Свое издательство, 2018. – iv, 58 с.
8. А.А. Ситнов Операционный аудит. – Отдельное издание. – М.: КноРус, 2018. – 224 с.
9. С.Н. Орлов Внутренний аудит в современной системе корпоративного управления компаний. – Наука и практика. – М.: Инфра-М, 2017. – 284 с.
10. М.Е. Шухман Формування концепції організації внутрішнього аудиту в корпораціях // Глобальні та національні проблеми економіки - електронне наукове фахове видання. 2015. Вип. 6.
11. О.В. Сметанко Теорія та практика внутрішнього аудиту в акціонерних товариствах України: моногр. К.: КНЕУ, 2013. 436 с.
12. Л.О. Сухарева Вибіркові дослідження в загальній системі аудиту: методичний аспект / Вісник ДонНУЕТ. 2013. №3(59). С. 147-153.
13. І.І. Вербіцька Ризик-менеджмент як сучасна система управління ризиками підприємницьких структур // Сталий розвиток економіки. 2013. № 5. С. 282-291.